

EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS
ANTRASIS SKYRIUS

NUTARIMAS DĖL

Arvydo ŽIVULINSKO
pareiškimo Nr. 34096/02
prieš Lietuvą

PRIIMTINUMO

Europos Žmogaus Teisių Teismas (antrasis skyrius), 2006 m. gruodžio 12 d. posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko J.-P. COSTA,
teisėjų A.B. BAKA,
I. CABRAL BARRETO,
A. MULARONI,
E. FURA-SANDSTRÖM,
D. JOČIENĖS,
D. POPOVIČ,
ir skyriaus kanclerės S. DOLLÉ,

atsižvelgdamas į minėtą pareiškimą, pateiktą 2002 m. rugsėjo 2 d.,

atsižvelgdamas į sprendimą taikyti Konvencijos 29 straipsnio 3 dalį bei nagrinėti bylos priimtino ir esmės klausimu kartu,

atsižvelgdamas į atsakovės Vyriausybės pateiktą poziciją ir į pareiškėjo kaip atsakymą pateiktą nuomonę,

po svarstymo nusprendė:

FAKTAI

I. BYLOS APLINKYBĖS

Pareiškėjas yra Lietuvos Respublikos pilietis, gimęs 1964 metais, gyvenantis Kaune.

Šalių pateikti bylos faktai gali būti apibendrinti kaip išdėstyta toliau.

1996 m. gruodžio 24 d. Kauno apygardos teismas pripažino pareiškėją kaltu dėl tyčinio nužudymo sunkinančiomis aplinkybėmis ir skyrė jam 14 metų laisvės atėmimo bausmę.

1. 2002 m. vasario 1 d. krata ir 2002 m. vasario 7 d. drausminė nuobauda

2002 m. vasario 1 d. Vilniaus sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijoje buvo atlikta pareiškėjo daiktų krata. Pareiškėjas teigia, kad iš jo buvo paimti 300 litų (apie 87 eurus) grynaisiais ir valymo milteliai.

Kolonijos administracijos teigimu, šių daiktų laikymą draudė Pataisos darbų kodeksas ir Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos laikinosios taisyklės¹.

2002 m. vasario 4 d. kolonijos direktorius, gavęs prokuroro sankciją, nutarė paimitus pinigus perduoti į valstybės pajamas.

2002 m. vasario 7 d. speciali kolonijos drausminė komisija nusprendė skirti pareiškėjui drausminę nuobaudą – atimti teisę gauti eilinį siuntinį arba perdavimą ir uždrausti vieną mėnesį pirkti maisto produktus kolonijos parduotuvėje.

Pareiškėjas kreipėsi į teismą, ginčydamas krata ir drausminę nuobaudą. Jis skundėsi dėl to, kad pirmiau minėti nutarimai priimti jam nedalyvaujant, pažeidžiant jo teisę į gynybą. Pareiškėjas taip pat teigė, kad buvo nubaustas du kartus: į valstybės pajamas perduodant jo pinigus ir 2002 m. vasario 7 d. paskiriant drausminę nuobaudą. Jis reikalavo grąžinti pinigus.

Pareiškėjui buvo suteikta nemokama teisinė pagalba atstovauti jį teisme dėl minėto skundo.

2002 m. birželio 6 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas, dalyvaujant pareiškėjui, išnagrinėjo jo bylą. Pareiškėjui atstovaujanti advokatė į teismo posėdį neatvyko. Nustatęs, kad pareiškėjo advokatei tinkamai pranešta apie teismo posėdį, teismas atmetė pareiškėjo prašymą atidėti bylos nagrinėjimą.

Teismas atmetė pareiškėjo skundą. Pirmiausia teismas nustatė, kad pareiškėjo pinigai buvo paimiti ir perduoti į valstybės pajamas vadovaujantis Pataisos darbų kodekso 41 straipsniu. Pagal vidaus teisės nuostatas ši priemonė nelaikoma „nuobauda“, nes ji neįtraukta į baigtinių drausminių nuobaudų sąrašą (Pataisos darbų kodekso 69 straipsnis). Teismas atmetė pareiškėjo skundą dėl to, kad jis nubaustas du kartus. Be to, nustatyta, kad prieš atlikdami krata kolonijos pareigūnai pasiūlė pareiškėjui savo noru parodyti galimai draudžiamus laikyti daiktus. Jei pareiškėjas būtų parodęs grynuosius pinigus, jie nebūtų buvę perduoti į valstybės pajamas, o grąžinti, kaip numatyta Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 83 punkte. Visgi pareiškėjas to nepadarė. Teismas taip pat pažymėjo, kad įstatymai (numatę grynujų pinigų, laikomų pataisos darbų įstaigoje, paėmimą) grindžiami visuomenės interesais.

Taip pat buvo nustatyta, kad 2002 m. vasario 7 d. nuobauda buvo paskirta pagal Pataisos darbų kodekso 61² straipsnį už baudmės atlikimo režimo reikalavimų pažeidimą.

Visgi teismas pažymėjo, kad nuobauda buvo paskirta pažeidžiant Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 419 punktą, kuris garantuoja teisę nuteistajam, prieš skiriant drausminę nuobaudą, pasisakyti specialioje pataisos darbų įstaigos drausminėje komisijoje. Nepaisant to, teismas laikė, kad šis pažeidimas nedaro viso proceso neteisingo, nes pareiškėjui buvo suteikta galimybė pateikti Komisijai rašytinius paaiškinimus pagal Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 356 punktą. Kadangi pareiškėjas teismui nepateikė jokių naujų argumentų, nebuvo pagrindo manyti, kad pareiškėjas ketino pateikti kitų įrodymų nei tie, kuriuos jau buvo išdėstęs savo rašytiniuose paaiškinimuose.

Pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą dėl to, kad byla buvo išnagrinėta nedalyvaujant jo advokatei. Atstovavimui apeliacinės instancijos teisme pareiškėjui dar kartą buvo suteikta nemokama teisinė pagalba.

2002 m. rugsėjo 3 d. Vyriausiasis administracinis teismas, dalyvaujant pareiškėjui ir jo advokatei, išnagrinėjo bylą ir pareiškėjo apeliacinį skundą atmetė. Apeliacinės instancijos teismas žemesnės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

2. *Tiriamas gyvenamojo ploto trūkumas kolonijoje*

Pareiškėjas Vilniaus sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijos administraciją dar kartą padavė į teismą, skųsdamasis dėl gyvenamojo ploto trūkumo bendrabutyje, kambaryje Nr. 5, kuriame jis miegojo nuo 1997 m. sausio 17 d. iki 2002 m. spalio 10 d. Pareiškėjas teigė, kad dėl gyvenamųjų vietų perpildymo naktimis trūko oro, tai sukėlė jam nemigą ir galvos skausmus bei turėjo ypatingai neigiamą poveikį fizinei ir psichinei jo sveikatai. Pareiškėjas reikalavo atlyginti 5000 litų (apie 1448 eurus) moralinę žalą.

¹ Tuo metu jau galiojo Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172; toliau tekste Teismas cituoja būtent pastarąsias taisykles (*vert. past.*).

² Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. birželio 6 d. sprendime nurodytas 69 straipsnis (*vert. past.*).

2002 m. gruodžio 20 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas, dalyvaujant pareiškėjui, iš esmės pripažino pareiškėjo skundą pagrįstu. Teismas *inter alia* nustatė:

„Neginčytinas tas faktas, kad pagal higienos normas (HN 76:1999) vienam nuteistajam turi būti skirta ne mažiau kaip 3 m². Vilniaus SR PDK gyvenamojo ploto norma yra neišlaikyta, kadangi atliekančių laisvės atėmimo bausmę asmenų skaičius viršija nustatytą Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2001 m. vasario 6 d. įsakymu. Šiuo teisės aktu kolonijai yra numatytos 124 vietos, tačiau paprastai kolonijoje yra apie 150 nuteistųjų. <...>

Pagal Civilinį kodeksą pagrindas civilinei atsakomybei atsirasti yra [trys aplinkybės:] [a] neteisėti atsakovo [valdžios institucijos] ar jo pareigūnų, tarnautojų, darbuotojų veiksmai ar neveikimas, [b] žala, ir [c] priežastinis ryšys tarp veiksmų (neveikimo) ir žalos³. Pareiškėjas siekia civilinės žalos atlyginimo, todėl jis privalo visas šias aplinkybes įrodyti.“

Teismas padarė išvadą, kad pareiškėjas neįrodė patyręs moralinės žalos dėl nežymaus gyvenamojo ploto trūkumo.

Pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą teigdamas, kad kolonijos administracija nenurodė jokių duomenų, kad būtų kreipusis į Kalėjimų departamentą ar Vyriausybę dėl papildomo finansavimo. Pareiškėjas taip pat nurodė, kad gyvenamojo ploto trūkumas Vilniaus sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijoje buvo neginčijamas faktas.

2003 m. vasario 12 d. Vyriausiasis administracinis teismas, pareiškėjui dalyvaujant, išnagrinėjo bylą, pareiškėjo apeliacinį skundą atmetė, o žemesnės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

3. Pareiškėjo sveikatos būklė pataisos darbų kolonijoje

Pareiškėjo pateiktos medicininės pažymos rodo, kad nuo 2000 m. sausio 13 d. iki 2001 m. rugpjūčio 1 d. jis aštuonis kartus kreipėsi į kolonijos gydytoją. Keletą kartų jam buvo diagnozuota nesunkių susirgimų. 2002 m. rugsėjo 30 d. medicininėje pažymoje, nenurodant jokių priežasčių, pažymėta, kad pareiškėjas turėtų būti atleistas nuo darbo ir jam turėtų būti leista gulėti lovoje. Keliose 2002–2005 m. medicininėse pažymose taip pat nurodoma, kad pareiškėjas kreipėsi dėl galvos skausmo, padidėjusio kraujospūdžio bei psichologinių sutrikimų.

4. Kiti procesai

2004 m. balandžio 6 d. ir lapkričio 4 d. Vilniaus apygardos teismas paliko galioti Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo nutartis atmesti pataisos namų administracijos teikimus dėl pareiškėjo lygtinio paleidimo.

2005 m. balandžio 28 d. Vilniaus miesto 3 apylinkės teismas, išnagrinėjęs pataisos namų administracijos teikimą, nutarė lygtinai paleisti pareiškėją.

Pareiškėjas buvo paleistas 2005 m. gegužės 4 d.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

Konstitucijos 21 straipsnyje įtvirtintas draudimas žiauriai su žmogumi elgtis bei žeminti jo orumą.

Pataisos darbų kodekse (galiojusiame tuo metu) buvo numatyta:

1 straipsnio 2 dalis:

„Bausmės vykdymu nesiekama daryti fizinių kančių arba žeminti žmogaus orumo.“

41 straipsnio 2 dalis:

„Nuteistiesiems daroma krata.“

41 straipsnio 4 dalis:

„Nuteistiesiems draudžiama turėti su savimi pinigų <...>. Pas nuteistuosius rastieji pinigai paimami ir perduodami į valstybės pajamas motyvuotu pataisos darbų įstaigos viršininko nutarimu, prokuroro sankcionuotu.“

³ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. gruodžio 20 d. sprendime nurodytos keturios aplinkybės, tarp jų ir kaltė (*vert. past.*).

61 straipsnio 1 dalis⁴:

„Už baudmės atlikimo režimo reikalavimų pažeidimą nuteistiesiems gali būti skiriamos nuobaudos: <...> atėmimas teisės gauti eilinį siuntinį arba perdavimą ir uždraudimas iki vieno mėnesio pirkti maisto produktų.“

70 straipsnio 9 dalis:

„Nuteistasis turi teisę apskųsti jam paskirtą nuobaudą.“

Iki 1999 m. Pataisos darbų kodekso 77 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta ne mažesnė kaip 2 kvadratinų metrų gyvenamojo ploto norma vienam nuteistajam. Nuo 1999 m., vadovaujantis Lietuvos higienos norma HN:1999⁵ (patvirtinta Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 22 d. įsakymu), minėta ploto norma padidinta iki 3 kvadratinų metrų.

Vadovaujantis Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 83 punktu, nuteistajam pačiam atidavus jam priklausančius daiktus pataisos darbų įstaigos administracijai, šie daiktai atiduodami saugoti ir grąžinami savininkui jį paleidžiant.

Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 419 punkte buvo nustatyta nuteistojo teisė dalyvauti specialios pataisos darbų įstaigos drausminės komisijos posėdyje.

Civilinio kodekso (įsigaliojusio 2001 m. liepos 1 d.) 6.271 straipsnis:

„1. Žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo <...> kaltės. <...>

3. Šiame straipsnyje vartojamas terminas „aktas“ reiškia bet kokią valdžios institucijos ar jos darbuotojų veiksmą (veikimą, neveikimą), kuris tiesiogiai daro įtakos asmenų teisėms, laisvėms ir interesams <...>.

4. Valstybės <...> civilinė atsakomybė atsiranda, jeigu valdžios institucijų darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus šios institucijos ar jų darbuotojai privalėjo veikti.“

Civilinio kodekso 6.273 straipsnyje numatyta, kad bylose dėl žalos atlyginimo, kai žalą privalo atlyginti valstybė, valstybei atstovauja Vyriausybė arba jos įgaliota institucija.

SKUNDAI

1. Remdamasis Konvencijos 6 straipsniu, pareiškėjas skundėsi, kad drausminės nuobaudos paskyrimo jam procedūra buvo neteisinga, nes esą pataisos darbų kolonija 2002 m. vasario 7 d. nuobaudą paskyrė pareiškėjui nedalyvaujant, o nuobauda buvo įvykdyta nelaukiant bylos nagrinėjimo teisme pabaigos, ir kad teismo procesas, sprendžiant minėtą klausimą, pažeidė proceso rungimosi principą bei pareiškėjo teisę į gynybą.

2. Remdamasis Konvencijos 7 Protokolo 4 straipsniu, pareiškėjas taip pat skundėsi, kad už tą patį nusižengimą buvo nubaustas du kartus, nes jo grynųjų pinigų perdavimas į valstybės pajamas ir 2002 m. vasario 7 d. jam paskirta drausminė nuobauda.

3. Jis teigė, kad jo daiktų krata buvo nesuderinama su Konvencijos 8 straipsniu.

4. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad jo grynųjų pinigų perdavimas į valstybės pajamas pažeidė Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnį.

5. Pareiškėjas skundėsi ir dėl to, kad gyvenamojo ploto trūkumas kolonijos bendrabučio kambaryje sukėlė jam kančias ir tuo buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis.

6. Remdamasis Konvencijos 6 straipsniu, pareiškėjas skundėsi, kad teismai buvo šališki ir savavališkai atmetė jo skundą dėl jo kalinimo sąlygų. Jis teigė šiuo požiūriu neturėjęs veiksmingos teisinės gynybos priemonės.

7. Galiausiai, remdamasis Konvencijos 6 straipsniu, pareiškėjas skundėsi dėl jo lygtinio paleidimo

⁴ Cituojamas 69 straipsnis (vert. past.).

⁵ HN 76:1999 (vert. past.).

proceso baigties ir teisingumo.

TEISĖ

1. Pareiškėjas skundėsi dėl Vilniaus sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijoje jo atžvilgiu vykusio drausminio proceso. Konkrečiai, jis teigė, kad esą jam nebuvo leista pasisakyti prieš 2002 m. vasario 7 d. paskiriant drausminę nuobaudą, kuri buvo įvykdyta nepaisant to, jog pareiškėjas kreipėsi su skundu į teismą. Pareiškėjas taip pat teigė, kad teismo proceso metu nebuvo laikomasi rungimosi principo ir kad jo teisė į gynybą buvo pažeista. Pareiškėjas rėmėsi Konvencijos 6 straipsniu, kuriame, kiek tai susiję, nustatyta:

„1. Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad būtų per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir bešališkas teismas.

2. Kiekvienas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo laikomas nekaltu tol, kol jo kaltė neįrodyta pagal įstatymą.

3. Kiekvienas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo turi mažiausiai šias teises: <...>

(b) turėti pakankamai laiko ir galimybių pasirengti savo gynybai;

(c) gintis pats ar padedamas savo paties pasirinkto gynėjo arba, jei neturi pakankamai lėšų gynėjui atsilyginti ir kai tai reikalinga teisingumo interesams, nemokamai gauti advokato pagalbą; <...>“

Pirmiausia kyla klausimas, ar Konvencijos 6 straipsnis taikytinas minėtam drausminiam procesui. Nepaisant tam tikrų panašumų, Teismas rimtai dėl to abejoja. Vis dėl to Teismas nemano, kad reikia spręsti šį klausimą, nes, netgi darant prielaidą, kad proceso metu buvo sprendžiamas pareiškėjui pareikšto baudžiamojo kaltinimo klausimas, su tuo susiję pareiškėjo skundai yra nepriimtini dėl toliau nurodytų priežasčių.

Teismas pažymi, kad teisminio nagrinėjimo dėl 2002 m. vasario 7 d. drausminės nuobaudos metu pareiškėjas nekėlė klausimo dėl to, kad kolonijos administracija tariamai nesustabdė nuobaudos vykdymo iki bus priimtas administracinio teismo sprendimas. Taigi pareiškėjas šiuo atžvilgiu nepanaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių, kaip to reikalaujama Konvencijos 35 straipsnio 1 dalyje.

Tiesa, kad vidaus teismai pripažino kolonijos administraciją pažeidus procedūras, nes nustatė, kad prieš skiriant nuobaudą pareiškėjui turėjo būti leista pasisakyti. Tačiau Teismas pažymi, kad vėliau pareiškėjo byla buvo peržiūrėta dviejų instancijų teismuose. Taip pat dėl drausminės nuobaudos paskyrimo jam buvo suteikta nemokama teisinė pagalba. Nors pareiškėjui paskirta atstovauti pirmosios instancijos teisme advokatė neatvyko, pareiškėjas pats dalyvavo teismo posėdyje. Bet kuriuo atveju, proceso trūkumai buvo tinkamai ištaisyti apeliacinėje instancijoje, kur tiek pareiškėjas, tiek jo advokatė galėjo pateikti teisinius ir faktinius argumentus. Taigi pareiškėjas turėjo pakankamai galimybių tiek asmeniškai, tiek per advokatę pateikti savo argumentus bei ginčyti įrodymus, kuriuos laikė neteisingais. Teismas yra įsitikinęs, kad vidaus administraciniai teismai atidžiai ištyrė įrodymus ir priėmė pagrįstus sprendimus. Šiomis aplinkybėmis Teismas negali konstatuoti, kad buvo pažeista pareiškėjo teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, rungimosi principas ar teisė į gynybą.

Todėl ši pareiškimo dalis, turi būti atmesta kaip aiškiai nepagrįsta remiantis Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalimis.

2. Pareiškėjas skundėsi, kad jis buvo du kartus nubaustas už tą patį nusižengimą, pirmiausia, jo grynuosius pinigus perdavus į valstybės pajamas, ir vėliau, 2002 m. vasario 7 d. paskyrus drausminę nuobaudą. Jis rėmėsi Konvencijos 7 Protokolo 4 straipsniu, kurio atitinkamoje dalyje nustatyta:

„Niekas negali būti tos pačios valstybės institucijų vėl persekiojamas ar baudžiamas už nusikaltimą, dėl kurio jis jau buvo išteisintas arba nuteistas nuosprendžiu pagal tos valstybės įstatymus ir baudžiamąjį procesą.“

Teismas primena, kad šios nuostatos tikslas yra uždrausti pakartotinį baudžiamosios bylos, kuri buvo baigta priimant galutinį sprendimą, nagrinėjimą (*Gradinger v. Austria*, 1995-10-23, Series A no. 328-C, 65 p., § 53). Teismas dar kartą pabrėžia savo abejones dėl to, ar ginčijamas procesas gali būti laikomas „baudžiamojo“ pobūdžio. Vis dėlto net ir darant prielaidą, kad Konvencijos 7 Protokolo 4 straipsnis taikytinas ginčijamam administraciniam procesui, Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad grynųjų pinigų

perdavimas į valstybės pajamas ir vėlesnė 2002 m. vasario 7 d. drausminė nuobauda, nors ir pritaikyti dėl tų pačių faktinių aplinkybių, buvo atskiros sankcijos už skirtingus galiojančių teisės aktų, reglamentuojančių kolonijos veiklą, pažeidimus, kurių teisėtumas buvo patvirtintas to paties teismo proceso metu.

Todėl ši pareiškimo dalis turi būti atmesta kaip aiškiai nepagrįsta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis.

3. Pareiškėjas skundėsi, kad 2002 m. vasario 1 d. atlikta jo daiktų krata pažeidė Konvencijos 8 straipsnį, kuriame, kiek yra reikšminga šiai bylai, numatyta:

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus <....> gyvenimas, <...> ir susirašinėjimo slaptumas.

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje <...> siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

Vis dėlto matyti, kad pareiškėjas specialiai neginčijo kratos teisėtumo administracinio proceso dėl 2002 m. vasario 7 d. paskirtos nuobaudos metu, taip pat dėl šio klausimo jis atskirai nesikreipė į teismą (*Jankauskas v. Lithuania* (dec.), no. 59304/00, 2003-12-05). Vadinas, jis nepanaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių, kaip to reikalaujama pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 dalį.

Todėl ši pareiškimo dalis turi būti atmesta pagal Konvencijos 35 straipsnio 1 ir 4 dalis.

4. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad kolonijos administracijos įvykdytas pareiškėjui priklausančių grynųjų pinigų paėmimas ir perdavimas į valstybės pajamas pažeidė pareiškėjo nuosavybės teises. Jis rėmėsi Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsniu, kuriame, kiek reikšminga, numatyta:

„Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe. Iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, išskyrus tuos atvejus, kai tai yra būtina visuomenės interesams ir tik įstatymo nustatytais sąlygomis bei vadovaujantis bendraisiais tarptautinės teisės principais.“

Vis dėlto pareiškėjas nepateikė jokių įtikinančių argumentų, kurie paneigtų vidaus teismų išvadą, kad po 2002 m. vasario 1 d. kratos jo 300 litų buvo paaimti visuomenės interesais ir teisės aktuose numatytais sąlygomis. Be to, vidaus teismai nustatė, kad pareiškėjui buvo pasiūlyta savo noru parodyti neteisėtai turimus daiktus, tokius kaip grynieji pinigai. Jeigu jis būtų pasinaudojęs minėta galimybe, jo pinigai nebūtų buvę perduoti į valstybės pajamas. Teismas pripažįsta, kad asmeninių grynųjų pinigų turėjimas nuteistojo ar nuteistosios kameroje gali kelti grėsmę įkalinimo įstaigos tvarkai. Šiomis aplinkybėmis Teismas nemano, kad buvo koks nors neteisėtas ar neproporcingas pareiškėjo nuosavybės teisių ribojimas pagal Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnį. Vadinas, šis skundas yra aiškiai nepagrįstas ir taip pat turi būti atmestas, vadovaujantis Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalimis.

5. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad jo kalinimo sąlygos Vilniaus sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijoje buvo nesuderinamos su Konvencijos 3 straipsniu, kuriame yra numatyta:

„Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas.“

Vyriausybė ginčijo, kad ploto trūkumas kolonijoje negali būti vertinamas kaip pasiekęs tokį neleistino elgesio žiaurumo lygį, koks numatytas Konvencijos 3 straipsnyje. Ji nurodė, kad bendrabučio kambario Nr. 5 dydis yra 26,15 kvadratinų metrų ir jame laikotarpiu nuo 1997 m. sausio 17 d. iki 2002 m. spalio 10 d. vienu metu gyveno apie 10 nuteistųjų. Taigi pareiškėjui miegamajame patalpoje buvo skirta apie 2,6 kvadratiniai metrai. Vyriausybė taip pat teigė, kad pareiškėjo įkalinimo metu kolonijoje buvo atlikti keli vidiniai patikrinimai, kurių metu nustatyta, kad kitos įkalinimo sąlygos, išskyrus minėtą nežymų ploto trūkumą bendrabučio kambaryje, buvo tinkamos. Bet kuriuo atveju, nuteistieji kolonijos bendrabučio kambariuose privalėjo būti tik nuo 23 val. iki 8 val. Likusią paros dalį jie galėjo laisvai judėti kolonijos teritorijoje, taip pat ir lauke. Kolonijoje buvo didelis kiemas, parkas ir sporto aikštelė. Kolonijos režimas nevaržė nuteistųjų galimybes užsiimti laisvalaikio veikla: vaikščioti, bendrauti, sportuoti, žiūrėti televizorių, klausytis muzikos, žaisti žaidimus ir t. t. Nebuvo jokių apribojimų lankytis kolonijos koplyčioje, bibliotekoje, valgykloje, skalbykloje, lankyti įvairius kursus ir paskaitas ar lankytis pas gydytoją. Kai kurie nuteistieji taip pat galėjo dirbti. Dirbantys nuteistieji galėjo laisvai judėti po gamybinę kolonijos zoną. Apskritai Vyriausybė teigė,

kad, atsižvelgiant į nuteistųjų judėjimo laisvę, nežymus miegamosios vietos trūkumas neprilygo nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui.

Pareiškėjas ginčijo Vyriausybės teiginius kaip faktiškai neteisingus. Jis teigė, kad nuteistųjų skaičius bendrabučio kambaryje buvo didesnis nei nurodė Vyriausybė. Būtent, kad 1999 m. 14 nuteistųjų dalinosi bendrabučio kambariu Nr. 5, todėl faktiškai vienam nuteistajam teko tik 1,87 kvadratinio metro plotas. Pareiškėjas pakartojo, kad dėl kolonijos perpildymo jam trūko gryno oro naktimis ir dėl to jį kankino nemiga, galvos skausmai ir psichologiniai sutrikimai.

Kaip Teismas jau ne kartą yra konstatavęs, Konvencijos 3 straipsnyje ginama viena iš svarbiausių demokratinės visuomenės vertybių. Juo besąlygiškai draudžiamas kankinimas, nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba toks baudimas, nepriklausomai nuo aplinkybių ir nukentėjusiojo elgesio (*Labita v. Italy* [GC], no. 26772/95, § 119, ECHR 2000-IV). Vis dėlto netinkamas elgesys turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį, kad patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį. Minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus. Jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei sveikatos būklė (*Valašinas prieš Lietuvą*, Nr. 44558/98, §§ 100–101, ECHR 2001-VIII).

Teismas taip pat nuolat pabrėžia, kad kančia ir su ja susijęs pažeminimas kiekvieną kartą turi būti didesnis už neišvengiamas kančias, sukeltas teisėto elgesio formomis ar bausme. Pagal šią nuostatą valstybė privalo užtikrinti, kad asmuo būtų kalinamas tokiomis sąlygomis, kurios suderinamos su pagarba žmogaus orumui, ir kad pasirinktos priemonės įgyvendinimo būdas bei metodas nesukeltų nuteistajam tokios kančios ir nepatogumo, kurie pranoktų neišvengiamą kančią, būdingą įkalinimui, ir kad individo sveikata bei gerovė būtų tinkamai užtikrintos, atsižvelgiant į faktinius įkalinimo reikalavimus (*Kudla v. Poland* [GC], no. 30210/96, § 94, ECHR 2000-XI; *Valašinas*, cituota pirmiau, § 102). Vertinant įkalinimo sąlygas, turi būti atsižvelgta į daromo poveikio visumą bei įkalinimo trukmę. Teismas turi atsižvelgti ir į nuteistojo sveikatos būklę (*Iovchev v. Bulgaria* no. 41211/98, § 127, 2006-02-02).

Teismas primena, kad vertindamas įrodymus taiko „pagrįstų abejonių nekeliančių“ įrodymų standartą. Tokie įrodymai gali kilti iš pakankamai stiprių, aiškių ir neprieštaringų išvadų arba panašių nepaneigtų faktų prezumpcijų (žr. *Labita*, cituota pirmiau, § 121).

Dėl šios bylos faktų Teismas atkreipia dėmesį, kad pareiškėjas praleido beveik šešerius metus ir devynis mėnesius Vilniaus sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijoje. Nebuvo ginčijama, kad pareiškėjas kada nors būtų neturėjęs atskiros lovos kolonijos kambaryje. Teismas pastebi skirtingus šalių pareiškimus dėl nuteistųjų skaičiaus ir ploto, kiekvienam asmeniui tekusio kolonijos bendrabučio kambaryje Nr. 5 tam tikru metu. Vyriausybė tvirtino, kad asmeniui vidutiniškai tekdavo 2,6 kvadratinio metro ploto didžiąją pareiškėjo buvimo kolonijoje dalį. Teismas pastebi, kad toks plotas arba atitiko (iki 1999 m.), arba buvo mažesnis nei reikalauja vidaus standartai.

Bet kuriuo atveju, vertinti, ar kolonijos sąlygos atitiko 3 straipsnio reikalavimus, reikia ne tik pagal kiekvienam nuteistajam tenkantį miegamąjį plotą. Reikšmingi duomenys privalo būti vertinami bendrame kolonijoje galiojančio režimo kontekste, turi būti atsižvelgiama į plotą, kuriuo galima naudotis dienos metu, pastarajam skiriant daugiau reikšmės, jeigu nuteistasis gali laisvai judėti įkalinimo įstaigos teritorijoje (žr. *Karalevičius v. Lithuania* no. 53254/99, 2005-04-07, § 36; *Valašinas*, cituota pirmiau, §§ 103–106). Atsižvelgdamas į judėjimo laisvę, kurią pareiškėjas turėjo Vilniaus sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijoje dienos metu, Teismas nemano, kad ploto trūkumas miegamojoje patalpoje buvo lemiamas faktorius, vertinant atitiktį 3 straipsnio reikalavimams.

Be to, nebuvo įrodyta, kad kuris nors kitas pareiškėjo įkalinimo sąlygų Vilniaus sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijoje aspektas buvo nežmoniškas ar žeminantis. Nors pareiškėjui buvo diagnozuota tam tikrų nežymių susirgimų, galimai kilusių dėl jo buvimo įkalinimo įstaigoje, nėra nieko, kas rodytų, kad jo sveikatos būklė nebuvo tinkamai prižiūrima ar buvo tokia, kad keltų klausimų pagal 3 straipsnį.

Esant tokioms aplinkybėms, Teismas mano, kad pareiškėjo kalinimo sąlygos nesukėlė jam tokių kančių ar pažeminimo, kurie prilygtų „nežmoniškam ar žeminančiam elgesiui“ pagal 3 straipsnį (žr. *Valašinas*, cituota pirmiau, § 106; taip pat žr. palyginimui *Iovchev*, cituota pirmiau, § 137). Vadinasi, ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta ir turi būti atmesta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis.

6. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad jam nebuvo užtikrintas teisingas bylos nagrinėjimas ir nesuteikta veiksminga teisė reikalauti žalos atlyginimo dėl gyvenamojo ploto trūkumo kolonijoje. Jis rėmėsi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi.

Vyriausybė teigė, kad be pareiškėjo bylos, kurioje atsakove buvo patraukta kolonijos administracija, jis taip pat turėjo kreiptis į teismą, patraukdamas valstybę atsakove dėl tariamo nesugebėjimo užtikrinti reikiamo laisvės atėmimo įstaigų finansavimo. Kadangi pareiškėjas nepasinaudojo šia papildoma teisminės gynybos priemone, jis nepanaudojo vidaus teisinės gynybos priemonių.

Be to, Vyriausybė rėmėsi Teismo nutarimu byloje *Jankauskas prieš Lietuvą* (cituota pirmiau), kuriame kreipimasis į administracinius teismus buvo laikytas veiksminga teisinės gynybos priemone, kurios pagalba galima atlyginti žalą, patirtą dėl netinkamų kalnimo sąlygų. Nagrinėjamoje byloje nebuvo jokių įrodymų dėl to, kad teismams sprendžiant pareiškėjo skundus, buvo kokių nors procesinių pažeidimų ar kad teismai buvo šališki.

Pareiškėjas tvirtino, kad vidaus teismai jo skundą išnagrinėjo šališkai.

Teismas atkreipia dėmesį į Vyriausybės prieštaravimus dėl vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo ir 6 straipsnio netaikymo ginčijamam teismo procesui. Vis dėlto Teismas nemano, kad šiuos klausimus reikia nagrinėti. Net ir darant prielaidą, kad pareiškėjas panaudojo vidaus teisinės gynybos priemones ir kad 6 straipsnis taikytinas ginčijamam procesui, ši pareiškimo dalis bet kuriuo atveju atmestina dėl šių priežasčių.

Teismas pastebi, kad pareiškėjo skundo dalykas šioje pareiškimo dalyje nėra susijęs su jokių procesinių pažeidimų administraciniuose teismuose. Iš tiesų pareiškėjas turėjo daug galimybių pateikti savo argumentus ir ginčyti įrodymus, kuriuos jis laikė neteisingais, dviejų instancijų teismuose. Nėra nei jokių subjektyvaus ar objektyvaus teismų šališkumo įrodymų, nei duomenų dėl nepalankesnės pareiškėjo procesinės padėties, lyginant su kita proceso šalimi (žr. Teismo 2002 m. birželio 6 d. nutarimą dėl priimtino pirmiau minėtoje *Karalevičiaus* byloje). Pareiškėjas iš esmės skundžiasi dėl to, kad net ir sėkmingai įrodęs, jog kolonijos perpildymas pažeidė vidaus teisę, jis neturėjo veiksmingos teisės reikalauti žalos atlyginimo šiuo požiūriu.

Teismas primena, kad pagal bendrą taisyklę nacionaliniai teismai yra atsakingi už faktų vertinimą ir vidaus teisės aiškinimą. Jei vidaus teismai nėra savavališki, Teismas nekeičia jų aiškinimo savuoju. Vis dėlto 6 straipsnio 1 dalyje neapribojant teismo teisės vertinti, kas reikšminga sprendimui, *inter alia* reikalaujama, kad „teismas“ teisingai išnagrinėtų teiginius, argumentus ir įrodymus. Ši nuostata taip pat įpareigoja teismus motyvuoti savo sprendimus, bet ji negali būti suprantama kaip reikalavimas pateikti detalų atsakymą į kiekvieną argumentą. Taip pat ir Teismas neturi nagrinėti, ar buvo tinkamai pasisakyta dėl visų argumentų (*Van de Hurk v. the Netherlands*, 1994-04-19, Series A no. 288, §§ 59–61). Atsakyti į klausimą, ar vidaus teismas įvykdė šiuos įsipareigojimus, galima tik įvertinus bylos aplinkybių visumą (*Ruiz Torija v. Spain*, 1994-12-09, Series A no. 303-A, § 29).

Be to, Teismas primena, kad negali būti jokių apribojimų, kurie pažeistų pačią Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės į teismą esmę, tokių kaip neproporcinga finansinė našta asmeniui, norinčiam iškelti bylą valstybei dėl žalos atlyginimo (*Kreuz v. Poland*, no. 28249/95, §§ 52–67, ECHR 2001-VI), arba valstybės atsisakymas vykdyti asmeniui palankų galutinį teismo sprendimą (*Burdov v. Russia* no. 59498/00, §§ 34–38, ECHR 2002-III). Teismo praktikoje pabrėžiama, kad Konvencijos užtikrinamos teisės turi būti realios ir veiksmingos, o ne teorinės bei iliuzinės.

Nors civiliniame procese pagrindinė žalos atlyginimo forma paprastai yra kompensacija už turtinę žalą, asmeniui taip pat turėtų būti leidžiama reikalauti ir neturtinės žalos atlyginimo, kai vidaus teismai pripažįsta vidaus teisėje įtvirtintų teisių pažeidimą (žr. *mutatis mutandis Comingersoll SA v. Portugal* [GC], no. 35382/97, § 35, 2000-04-06). Vis dėlto, dėl asmens teisės į žalos atlyginimą ir jo dydžio turi spęsti vidaus teismai. Teismo funkcija šiuo atveju yra tik prižiūrėti, ar šis reikšmingas klausimas nebuvo sprendžiamas šališkai arba visiškai nepagrįstai.

Grįždamas prie nagrinėjamos bylos faktų, Teismas pastebi, kad vidaus teismai iš esmės pripažino pareiškėjo skundą pagrįstu ir nustatė atitinkamų vidaus reikalavimų pažeidimą dėl miegamųjų patalpų perpildymo kolonijoje. Tuo pačiu teismai atmetė pareiškėjo skundą dėl žalos atlyginimo, kadangi pareiškėjas neįrodė patyręs žalos, o įrodymų, kad miegamųjų patalpų perpildymas turėjo sunkių pasekmių jo psichinei ir fizinei sveikatai, nebuvo (taip pat žr. Teismo išvadas dėl pareiškėjo skundų minėtu klausimu pagal 3 straipsnį

pirmiau). Taigi nėra požymių, kad vidaus teismai klausimą dėl neturtinės žalos atlyginimo išnagrinėjo šališkai ar visiškai nepagrįstai.

Apibendrinamas Teismas sutinka, kad procesas, kaip visuma, atitiko Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimus. Vadinasi, ši pareiškimo dalis yra aiškiai nepagrįsta ir turi būti atmesta pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 ir 4 dalis.

7. Galiausiai pareiškėjas, remdamasis Konvencijos 6 straipsniu, skundėsi kad nebuvo lygtinai paleistas, ir nurodė įvairius procesinius pažeidimus, sprendžiant jo lygtinio paleidimo klausimą. Vis dėlto Teismas primena, kad Konvencijoje nėra užtikrinta teisė į lygtinį paleidimą ar atleidimą nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą. Laisvės atėmimo bausmė, paskirta kompetentingo teismo nuosprendžiu, pirmiausia yra pagrįsta procesais pirmoje ir apeliacinėje instancijose. Be to, 6 straipsnis netaikomas procesui, kurio metu sprendžiamas lygtinio paleidimo klausimas, nes čia nėra sprendžiamas baudžiamojo kaltinimo ar civilinio pobūdžio teisių ir pareigų klausimas (*Ganusauskas v. Lithuania* (dec.), no. 47922/99, 1999-09-07). Vadinasi, ši pareiškimo dalis yra *ratione materiae* nesuderinama su Konvencija ir turi būti atmesta pagal 35 straipsnio 3 ir 4 dalis.

Teismas daro išvadą, kad procesas pagal Konvencijos 29 straipsnio 3 dalį turi būti nutrauktas, o pareiškimas atmetinas visa apimtimi.

Dėl šių priežasčių Teismas vienbalsiai

Skelbia pareiškimą nepriimtinu.

S. DOLLÉ
Kanclerė

J.-P. COSTA
Pirmininkas